

Đại Hội Champa 2007

**Một bước ngoặt mới trong lịch sử
cận đại Đông Dương**

BBT Harak Champaka

Champa là một vương quốc cổ có một nền văn minh cao độ mà tư liệu lịch sử đã từng nói đến vào thế kỷ thứ II. Trong những thời vàng son của lịch sử, đất đai của vương quốc này bao gồm khu vực đồng bằng và lãnh thổ cao nguyên ở miền trung Việt Nam. Champa là quốc gia đa chủng, gồm có sắc dân Chăm và những sắc dân Tây Nguyên như Jarai, Edhé, Chru, Raglai, Bahnar, Sédang, Ma, Kaho, Stieng, v.v.

Trước thế kỷ thứ XV, Champa là vương quốc chịu ảnh hưởng nền văn minh Ấn Độ Giáo. Sau ngày sụp đổ thành Đồ Bàn (Vijaya) vào năm 1471, Champa từ bỏ dần dần di sản văn hóa Ấn Độ Giáo để tạo cho mình một nền văn minh mới. Trong nền văn minh mới này, dân tộc Champa dựa vào yếu tố bản địa của tiểu vương quốc Panduranga cộng thêm một số yếu tố Hồi Giáo du nhập vào vương quốc này từ thế kỷ thứ XVI để sáng tạo ra một hệ thống triết lí vũ trụ, văn hoá, tín ngưỡng, phong tục tập quán và cả hệ thống tổ chức quốc gia đều mang bản sắc riêng.

Nói đến lịch sử Đông Nam Á thì người ta phải nói đến vương quốc Champa. Sau một thời kì phát triển vàng son gần 8 thế kỷ, Champa bắt đầu đối phó, kể từ thế kỷ thứ X, với bao áp lực quân sự của nước láng giềng, đó là Đại Việt. Vì không kháng cự nổi với chính sách Nam Tiến của dân tộc Việt, Champa phải nhường cho Đại Việt một phần đất đai của mình ở phía bắc vào năm 1069 và 1306. Sau ngày thất thủ thành Đồ Bàn vào năm 1471, Champa phải đương đầu với chính sách bành trướng về phía nam của Nhà Nguyễn. Một khi đã làm chủ khu vực Phú Yên vào năm

1661, nhà Nguyễn đặt nền cai trị ở khu vực Kauthara (Nha Trang) vào năm 1653. Kể từ đó, Champa trở thành một quốc gia đặt dưới quyền bảo hộ của triều đình Huế, quốc gia mà hoàng đế Minh Mạng đã xua quân xâm chiếm và xóa bỏ trên bản đồ vào năm 1832.

Sau mười mấy thế kỷ tồn tại, vương quốc Champa chỉ để lại cho hậu thế hôm nay một chuỗi di tích lịch sử hoang phế và hai cộng đồng tộc người. Cộng đồng thứ nhất là dân tộc Tây Nguyên có khoảng 700.000 người. Cộng đồng thứ hai là dân tộc Chăm vào khoảng 130.000 người sống rải rác ở hai tỉnh Ninh Thuận và Bình Thuận, ở khu vực Châu Đốc. Ngoài ra, còn có một cộng đồng Champa ở hải ngoại đó là dân tộc Chăm định cư ở Campuchia kể từ thế kỷ thứ XV có khoảng 400.000 người, ở Thái Lan khoảng 5.000 người, chưa tính hơn 40.000 dân tộc Chăm và Tây Nguyên định cư ở Mã Lai, Mỹ Châu và Âu Châu sau năm 1975.

Tình hình dân tộc Champa ở Việt Nam

Năm 1832 đánh dấu một thảm kịch kinh hoàng chưa từng xảy ra trong lịch sử Champa. Sau khi xóa bỏ Champa trên bản đồ, hoàng đế Minh Mệnh đưa ra chính sách «tiêu diệt chủng tộc» để rồi hôm nay dân tộc Chăm, là thân dân của một vương quốc hùng mạnh khi xưa, chỉ còn sống sót chưa đầy 100.000 người ở Ninh Thuận và Bình Thuận.

Hết chịu đựng bao thống khổ của chính sách «diệt chủng» này, dân tộc Champa lại gặp phải bao biến cố khác. Chỉ trong vòng 175 năm, dân tộc Champa phải phục tùng ba chế độ chính trị khác nhau: chế độ quân chủ của triều đình Huế, Việt Nam Cộng Hòa và Cộng Hòa Xã Hội Chủ Nghĩa Việt Nam.

Dưới thời quân chủ chuyên chế, triều đình Huế dành nhiều ân huệ hơn cho dân tộc Champa, nhất là cho phép dân tộc này được quyền sống theo phong tục tập quán của họ,

trong một «khuôn khổ xã hội» (espace social) có qui chế rõ ràng và trong một «môi trường nhân sinh» có biên giới rõ rệt để tránh sự cộng cư, chung sống với dân cư Việt.

Hiệp định Genève vào năm 1954 đánh dấu sự ngưng chiến của đệ nhi thế chiến ở Đông Dương. Thế là dân tộc Champa phải đương đầu với trang sử mới.

Sau khi bãi bỏ qui chế «Hoàng Triều Cương Thổ» vào năm 1955 mà hoàng đế Bảo Đại đã dành cho dân tộc Champa, Nhà Nước Việt Nam lần lượt thay nhau áp dụng chính sách «thực dân trưng dụng đất đai» (colonisation) với mục tiêu là đưa hàng trăm ngàn kiều dân người Việt vào khu vực của dân tộc Champa đang sinh sống, nhất là khu vực Tây Nguyên, nhằm chiếm đất đai của họ để rồi tự hợp thức hóa thành bất động sản riêng tư của mình; phân chia ranh giới đất đai bị chiếm đóng này thành từng khu vực hầu sáp nhập vào bản đồ hành chánh của nhà nước Việt Nam. Kể từ đó, đất đai này trở thành địa bàn dân cư theo mô hình điểm chấm của «da beo» tập trung nhiều thôn xóm cư dân người Kinh trà trộn với thôn xóm dân tộc Champa. Đặt dưới quyền bảo trợ của Nhà Nước Việt Nam, thôn xóm người Kinh càng ngày càng tăng trưởng và dân cư người Kinh trở thành một tập thể khổng lồ chiếm đa số, thường bày tỏ thái độ tự phụ và khiêu khích, có sức ép nặng nề trên cộng đồng Champa để rồi họ trở thành một tập thể «vô sản» mất gốc, nghèo đói và khốn cùng.

Song song với Chính sách «thực dân trưng dụng đất đai», Nhà Nước Việt Nam đã áp dụng chính sách «đồng hóa» dân tộc Champa, buộc họ phải khép mình vào qui chế hành chánh và luật lệ tổ chức gia đình và xã hội của dân tộc Kinh. Chính sách «đồng hóa» này cũng nhằm khai trừ những yếu tố văn hóa truyền thống của dân tộc Champa mà chính quyền Việt Nam xem đó là «văn hóa suy đồi, cũ rích, thái hóa và mê tín». Họ vận động dân tộc Champa nên chọn lựa văn hoá dân tộc Kinh mà họ tự cho là văn hoá hiện đại, văn minh để làm tiêu biểu cho cuộc sống mới của người dân

Champa. Với chính sách đồng hoá tinh vi này, người Champa không còn con đường nào khác là tiếp thu những quan điểm mới, tinh thần mới và luân lý đạo đức mới của dân tộc lớn (Kinh) để rồi quên đi nguồn gốc và bản sắc văn hoá riêng của dân tộc mình.

Hai chính sách «thực dân trưng dụng đất đai» và «đồng hóa» đã làm đảo lộn hoàn toàn thế giới tâm linh của dân tộc Champa, phá vỡ cả một nền móng liên kết xã hội (cohésion sociale) của họ, gây thêm sự chia cách rõ rệt giữa thế hệ trẻ và thế hệ lão thành bị xếp vào một tập thể suy đồi và thoái hóa và nhất là phá hủy hệ thống tổ chức gia đình Champa được xem như là một yếu tố quan trọng cấu thành phong tục, tập quán của dân tộc này.

Sự ra đời của hai chính sách «thực dân trưng dụng đất đai» và «đồng hóa» này có một tác động tai hại lớn lao vào hệ thống tổ chức kinh tế, văn hóa, xã hội và gia đình theo lối cổ truyền của dân tộc Champa. Vì rằng, sự thay đổi chủ nghĩa chính trị và nhất là thay đổi cả một hệ thống kinh tế và xã hội trong một không gian quá bất ngờ và trong một thời gian quá ngắn ngủi đã đưa đẩy dân tộc Champa, vì vô tình mà họ không biết, phải từ bỏ cả một di sản văn hóa thiêng liêng của họ để thay vào đó một nếp sống mới, duy tư mới và cách cư xử hoàn toàn mới của dân tộc đa số.

Bị quay cuồng trong cơn gió lốc của chính sách «thực dân trưng dụng đất đai», «đồng hóa» và nhất là bị ảnh hưởng sự tiến bộ của thời đại mới qua lăng kính của người Kinh, dân tộc Champa ở miền trung Việt Nam hôm nay đã trở thành một cộng đồng dân tộc hoàn toàn bị thoái hóa trên mọi phương diện mà đa số thành viên của dân tộc này đang có xu hướng bị đồng hóa, mất gốc và lâm vào cảnh khốn cùng, nghèo đói thường niên.

Kiều bào Champa ở khu vực Đông Nam Á

Kiều bào Champa ở khu vực Đông Nam Á là dân tộc Chăm cư trú ở Campuchia, Thái Lan và Mã Lai.

Tại vương quốc Campuchia, dân tộc Chăm là thân dân Champa sang tị nạn ở vương quốc này kể từ thế kỷ thứ XV. Đứng trên phương diện chính trị, dân tộc này có sự liên hệ rất thân thiện với chính quyền Cao Miên và đóng một vai trò quan trọng trong mọi cơ cấu chính trị ở vương quốc này. Năm 1975, Campuchia rơi vào tay Khmer Đỏ. Vì bị kết tội là tập đoàn theo phe phái của thống tướng Lon Non và nhất là theo đạo Hồi Giáo, Khmer Đỏ ra lệnh tiêu diệt khùng khiếp dân tộc Chăm ở vương quốc này.

Sự hiện diện của dân tộc Chăm ở Thái Lan chỉ bắt đầu vào cuối thế kỷ thứ XIX. Họ là những tù binh bị quân Thái Lan bắt ở Campuchia vào năm 1812. Riêng về người Chăm ở Mã Lai có vào khoảng 20.000 người. Sự hiện diện của họ chỉ xảy ra sau 1975. Đa số là thành phần tị nạn chính trị và kinh tế.

Tất cả dân tộc Chăm lưu vong ở khu vực Đông Nam Á đều theo đạo Hồi Giáo chính thống. Họ tập trung cộng đồng thành từng khu vực, có một tổ chức riêng biệt và vai trò riêng biệt. Họ thường lui về sinh sống trong một tập thể riêng biệt của họ và chỉ chú tâm đến việc hành đạo dựa vào kinh thánh Coran. Đối với họ, Hồi Giáo là biểu tượng cho nguồn gốc xuất xứ và văn hóa của họ. Chính vì thế, mọi di sản lịch sử và văn hóa Champa, đối với họ, chỉ là yếu tố phụ trong cuộc sống hàng ngày.

Kiều bào Champa ở Châu Mỹ và Châu Âu

Sự thay đổi chính trị ở Đông Dương vào năm 1975 là nguyên nhân có sự hiện diện của cộng đồng Champa ở Mỹ Châu và Âu Châu. Cộng đồng này có vào khoảng 20.000 người, gồm có dân tộc Chăm, đa số là Chăm Campuchia và dân tộc Tây Nguyên.

*

Năm 2007 là năm tưởng niệm của lịch sử Champa. Nhân cơ hội này, cộng đồng Champa tại hải ngoại tổ chức một đại hội quốc tế mang chủ đề: «Vấn Đề Văn Hóa Xã Hội Champa sau 175 năm bị xóa bỏ trên bản đồ (1832-2007)» nhằm đưa ra những dữ kiện mới hầu phát triển thêm kiến thức về lịch sử, văn hóa, xã hội, ngôn ngữ và chữ viết của dân tộc Champa mà các nhà khoa học xem đó là những yếu tố quan trọng cấu thành lịch sử Việt Nam, cũng như lịch sử các quốc gia nơi có dân tộc Champa đang cư trú. Cơ hội này cũng là dịp cho các đại biểu tham gia đại hội tìm hiểu thêm về chính sách thích hợp nhằm đưa dân tộc Champa vào cùng chung sống trong đại gia đình dân tộc của một quốc gia nơi có sự hiện diện của dân tộc này, và nhất là nghiên cứu lại hậu quả của «chính sách đồng hóa» mà dân tộc Champa đã gánh chịu. Vì rằng sự phát triển và bảo tồn phong tục tập quán của dân tộc Champa không đi ngược lại với chính sách xây dựng chủ thuyết chính trị của Việt Nam cũng như của các quốc gia, nơi mà có các dân tộc Champa đang định cư và sinh sống.

I. Mục tiêu của Đại Hội

Đại hội Champa 2007 là một vấn đề cần thiết nhằm nâng cao kiến thức về những hiện tượng (phénomène) tối quan trọng trong lịch sử cận đại Champa, đó là vấn đề văn hóa - xã hội Champa đã xảy ra trong một thời gian, kéo dài cho đến năm 2007.

Đại hội Champa 2007 có mục tiêu sau đây.

1. Phát triển công trình nghiên cứu liên quan đến hiện tượng xã hội nhằm giải thích những vấn đề khúc mắc và khó khăn trong mối quan hệ giữa dân tộc Champa và chính quyền Việt Nam, mối quan hệ thường đưa đẩy dân tộc Champa vùng dậy để bảo vệ quyền lợi của mình.

2. Nghiên cứu lại chính sách hòa đồng dân tộc nhằm đưa dân tộc Champa cùng chung sống trong đại gia đình dân tộc Việt Nam hay quốc gia, nơi có dân tộc Champa cư ngụ và đặt lại vấn đề liên quan đến hậu quả của chính sách đồng hóa dân tộc Champa.

3. Góp phần nghiên cứu môi trường nhân sinh dựa vào phương pháp phân tích khoa học nhằm giải thích những nguyên nhân phát sinh sự nghèo đói và khốn cùng của dân tộc Champa, nạn mù chữ tiếng mẹ đẻ của họ, sự cấm đoán dân tộc Champa biết đến nguồn gốc lịch sử của họ, vấn đề chiếm đoạt đất đai của họ, vấn đề quốc hữu hóa những đền tháp mà họ đang thờ phượng, vấn đề đảo lộn thế giới tâm linh của họ, tình trạng thái hóa của cơ cấu tổ chức xã hội và gia đình của họ, sự đồng hóa phong tục và tập quán của họ, sự chênh lệch về mức sống kinh tế của họ cũng như chính sách áp lực và đe dọa mà họ đang gánh chịu.

4. Tổng kết lại những thành tựu, nghiên cứu và định hướng lại tương lai các công trình khoa học liên quan đến lịch sử, văn hóa, văn học, ngôn ngữ và chữ viết. Đây được xem như là di sản tinh thần của dân tộc này.

5. Thông tin đến cộng đồng khoa học, các cơ quan quốc tế bảo vệ nhân quyền dân tộc thiểu số nói chung và cộng đồng dân tộc Champa nói riêng về những phát hiện mới liên quan đến lịch sử Champa sau 175 năm bị xóa bỏ trên bản đồ.

Đại hội Champa 2007 được tổ chức dưới sự bảo trợ của các tổ chức sau đây :

– Champaka, tập san khoa học chuyên về lịch sử và nền văn minh Champa

Đại hội 2007: Một bước ngoặt mới

– International Office of Champa, tổ chức phi chính phủ nhằm bảo trợ những chương trình nghiên cứu về Champa

II. Lễ khai mạc Đại Hội Champa 2007

Đại hội Champa 2007 được tổ chức vào ngày 7 tháng 7 năm 2007 tại Hội trường Le Petit Trianon Theatre, 72 North 5th Street, San Jose, Californie, USA. Đây là một hội trường cổ kính nghiêm trang với lối kiến trúc của Pháp. Khán giả của ngày đại hội tập trung đa số là dân tộc Champa, trong đó có sắc dân Chăm sinh sống ở Mỹ Châu và Âu Châu cộng thêm những phái đoàn Chăm từ Việt Nam,

Thị Trưởng San Jose khai mạc đại hội

Campuchia, Mã Lai sang tham dự. Trong số dân tộc Champa này, người ta còn nhận thấy có sự hiện diện của một phái đoàn anh em Champa gốc Tây Nguyên ở Hoa Kỳ đến tham dự. Ngoài khán giả Champa, đại hội Champa 2007 cũng thu hút nhiều trí thức Việt kiều và những nhà khoa học

Đại hội 2007: Một bước ngoặt mới

Hoa Kỳ. Đây là một thành công lớn lao, vì đại hội đã thu hút nhiều người tham gia, đến nỗi hội trường chỉ có 450 chỗ ngồi nhưng khán giả đến tham dự quá đông, thành ra một số người phải chen nhau đứng trước cửa hội trường để nghe thuyết trình.

Đại hội Champa 2007 được khai mạc vào lúc 10 giờ sáng ngày 07-07-07. Mở màn cho lễ khai mạc là diễn văn chúc mừng của ông Musa Porome, đại diện cho ban tổ chức

Thị Trưởng San Jose viếng thăm triển lãm

đại hội Champa 2007. Tiếp theo là diễn văn khai mạc của ông Chuck Reed, Thị Trưởng của thành phố San Jose và bài cảm tưởng của ông Ahmad Yahya, cựu thứ trưởng Giao Thông, hiện là dân biểu gốc Chăm trong quốc hội của Vương quốc Campuchia. Sau cùng là lời cảm tạ của ông R. Obleo, đại diện dân tộc Champa gốc Tây Nguyên sinh sống ở Hoa Kỳ.

Đại Hội Champa 2007 không phải là ngày quốc hận hay lễ kỷ niệm Champa mất nước và cũng không phải là Hội Nghị Diên Hồng của dân tộc Champa như một số trí thức người Chăm tiêu cực thường đưa ra nhằm chống phá đại hội này. Ngày 7 tháng 7 năm 2007 chỉ là một cuộc hội thảo quốc tế nhằm phân tích những vấn đề liên quan đến văn hóa, xã hội và kinh tế Champa. Đây cũng là cơ hội để

các nhà khoa học trên thế giới và các đại biểu của cộng đồng Champa ở Việt Nam, Campuchia, Mã Lai, Châu Mỹ và Châu Âu nêu ra thực trạng văn hóa, xã hội Champa sau

Dân biểu Ahmad Yahya

175 năm vương quốc này bị xóa bỏ trên bản đồ. Đồng thời, đại hội này cũng đưa ra những giải pháp thích đáng làm thế nào để nguồn gốc văn hóa, xã hội của dân tộc Champa vẫn còn tồn tại trong thế kỷ thứ 21 này.

Sự hiện diện của hai nhân vật

chính trị Hoa Kỳ và Champa trong ngày đại hội này đã nói lên tầm quan trọng của một diễn đàn ngôn luận, nơi mà các nhà khoa học trên thế giới và các đại biểu Champa (đại diện cho dân tộc Chăm và Tây Nguyên) đưa ra những dữ kiện mới nhằm giải thích nguyên nhân phát sinh những thực trạng xã hội bi đát mà dân tộc Champa đang gánh chịu hôm nay.

Trong bài diễn văn khai mạc, Thị Trưởng San Jose xin gửi đến phái đoàn Champa từ khắp nơi có mặt trong hội trường, nhất là đồng bào Champa cư ngụ đông đảo nhất ở thành phố San Jose lời chúc thịnh vượng và an vui. Ông ta cũng bày tỏ sự cố gắng của cơ quan lãnh đạo thành phố San Jose nhằm giúp đỡ dân tộc Champa sinh sống tại nơi này. Ông Ahmath Yahya, một dân biểu gốc Chăm của quốc hội Vương quốc Campuchia rất vui mừng được thấy tận mắt dân tộc Champa hôm nay đã trưởng thành, có đủ nhân lực và tài lực góp phần vào công cuộc đấu tranh nhằm bảo vệ quyền lợi của họ. Đại hội Champa 2007 là một minh chứng cụ thể. Riêng R. Obleo, ông ta cũng đứng ra kêu gọi toàn thể dân

Đại hội 2007: Một bước ngoặt mới

tộc Champa phải chung vai sát cánh không phải để khôi phục lại vương quốc Champa mà là khôi phục lại môi trường nhân sinh của dân tộc này, quyền tự do ngôn luận, tự do tín ngưỡng và quyền được sống trong lãnh thổ cổ truyền của họ.

Đại hội Champa 2007 đã gây một tiếng vang trong khắp cộng đồng Việt Nam sinh sống ở Hoa Kỳ và đem lại cho họ một thông tin quan trọng, đó là thực trạng văn hóa xã hội của dân tộc Champa sau 175 năm vương quốc này bị xóa bỏ trên bản đồ. Đây cũng là ngày hội ngộ ở xứ Hoa Kỳ

giữa hai dân tộc láng giềng đã từng dùng vũ lực để giải quyết sự khác biệt giữa đôi bên gần 10 thế kỷ hầu bảo vệ sự sống còn của mình. Với ý nghĩa chính đáng của đại hội, các báo chí, đài phát thanh và đài truyền hình Việt Nam tại tiểu bang Cali đã đánh giá Đại Hội Champa 2007 là một biến cố quan trọng. Vì vậy họ đã tích cực truyền tải nội dung của đại hội này qua nhiều bài viết đăng trên báo chí cũng như chương trình phỏng vấn thành viên của ban tổ chức đại hội qua các làn sóng đài phát thanh và đài truyền hình Việt Nam tại Hoa Kỳ. Về phần báo chí, người ta ghi nhận có 8 tờ ngôn luận đã bình luận về ngày đại hội Champa 2007 như: Báo Saigon USA, Báo Cali Today, Nhật Báo Thời Báo, Việt Triump, Việt Báo, V-Time, Việt Tribune, Báo Người Việt. Về đài phát thanh thì bao gồm các đài: Đài Phát Thanh Quê Hương, Sống Việt, Dân Sinh, Cali Today. Thêm vào đó có 3 đài truyền hình đã dành cho đại hội một chương trình đặc biệt, đó là Đài Truyền Hình Sống Việt, Đài Truyền Hình

R Obleo, đại diện cộng đồng Tây Nguyên

Cali Today và Đài Truyền Hình Dân Sinh. Vì vậy, Đại hội Champa 2007 trở thành một sự kiện quan trọng đối cộng đồng Champa trên khắp thế giới.

Lễ khai mạc đại hội là một chương trình đặc biệt, độc đáo mang âm hưởng dân tộc qua tiếng cồng chiêng linh thiêng vang lên trong hội trường trang nghiêm như một thông điệp nhấn gửi đến loài người, đến dân tộc Champa có khoảnh khắc nghĩ về cội nguồn, về bản sắc dân tộc, về quốc gia Champa có một thời vàng son trong quá khứ lịch sử. Đại hội cũng là một sự kiện đặc biệt cho mỗi đứa con Champa nhìn lại chính mình, xác định mình là ai và có trách nhiệm gì để góp phần vào sự nghiệp phát triển kinh tế, xây dựng xã hội, bảo tồn và phát triển di sản văn hoá của dân tộc Champa trong quá trình hội nhập thế giới.

Đại hội cũng tạo ra một duy tư mới về dân tộc và vương quốc Champa trong lịch sử Việt Nam và lịch sử loài người. Bằng những tư liệu khoa học cụ thể, những nhà khoa học và các đại biểu tham gia đại hội đã phân tích, mổ xẻ từng khía cạnh của vấn đề kinh tế, văn hoá, xã hội và lịch sử Champa nhằm giúp chính phủ của các quốc gia nơi có dân tộc Champa sinh sống có cơ sở khoa học để nhận định đúng về dân tộc này, qua đó mà có chương trình cụ thể, thiết thực để giúp đỡ và phát triển cộng đồng dân tộc Champa trên toàn thế giới.

Đại hội này còn là thông điệp báo hiệu cho cộng đồng thế giới đừng lãng quên vương quốc Champa, một quốc gia đã từng tồn tại trên dãy đất miền Trung Việt Nam từ cuối thế kỷ 2 đến đầu thế kỷ 19 và chỉ mới biến mất trên bản đồ thế giới cách đây 175 năm (1832-2007). Hiện nay dân tộc Champa vẫn còn hiện hữu ở Việt Nam và một số nơi trên giới. Họ vẫn còn hướng về cội nguồn và lịch sử của chính họ.

Sau một thời gian dài chuẩn bị, với mục tiêu rõ ràng, chương trình hành động cụ thể, thiết thực và ý nghĩa thực tiễn của nó, đại hội đã đạt đến mục tiêu thành công. Đây là một đại hội đầu tiên được tổ chức mang tầm vóc lịch sử và

thời đại của cộng đồng dân tộc Champa trên toàn thế giới kể từ sau 175 năm vương quốc Champa bị xóa bỏ trên bản đồ.

Mặc dù có một số vấn đề còn thiếu sót nhưng đại hội đã thực sự mở ra một luồng tư tưởng mới, nhận thức mới cho dân tộc Champa ở thế kỷ 21 và vì vậy, đại hội này xứng đáng được ghi vào trang vàng của lịch sử Champa cận hiện đại.

Lễ khai mạc Đại Hội Champa 2007 kết thúc vào lúc 11 giờ sáng ngày 7-7-07.

III. Hội thảo khoa học và diễn đàn của các đại biểu Champa

Phần 2 của Đại Hội Champa 2007 là hội thảo khoa học và diễn đàn của các đại biểu Champa đã diễn ra kể từ 11 giờ sáng đến 6 giờ chiều ngày 7-7-2007. Hội thảo khoa học tập trung 9 nhà nghiên cứu thế giới, trong đó có Nhật Bản, Mã Lai, Pháp, Gia Nã Đại và Hoa Kỳ. Sau phần hội thảo là diễn đàn dành cho 10 đại biểu, đại diện tiêu biểu cho cộng đồng Champa gốc Chăm và Tây Nguyên.

Đây là danh sách 9 nhà nghiên cứu và chủ đề thuyết trình của họ:

- 1). Emiko Stock (Cultural Anthropology Doctoral Candidate, Paris X University, Nanterre, France): «Inviting Champa, Welcoming Cambodia: Performing Both Ancient Spirits to Commemorate Past History and Ensure Present “Integration”»
- 2). Marc Brunelle (Assistant Professor, Department of Linguistics, University of Ottawa, Canada): «Diglossia, Bilingualism, and Literacy : Can Written

Đại hội 2007: Một bước ngoặt mới

Eastern Cham Be Revitalized?»

- 3). Po Dharma (Associate Professor, The French Research School of the Far East, Paris, France): «Notes on the Socialcultural and Economical Problems of the Cham in Central Vietnam: Situation and Proposition»
- 4). Graham Thurgood (Prof., California State University, Chico, California): «The History of the Dispersal of the Cham: The Early Migrations»
- 5). Mathieu Guerin (Associate Professor, Université de Cean, France): «The Highlanders of Central Vietnam and Cambodia: Economic and Sociocultural Changes between 1975 and 2007»

Các nhà khoa học

- 6). Toshihiko Shine (Ph.D., Institute for Languages and Cultures of Asia and Africa, Tokyo University of Foreign Studies, JAPAN) «The Destruction Process of a Cham Divinity's Memorial in Vietnam: The Issue of Po the Dam Shrine at Sop Rai Region on the Borderline between Binh Thuan and Lam Dong Provinces»
- 7). Nicolas Weber (Dr., INALCO, Paris, France) «Migration,

Đại hội 2007: Một bước ngoặt mới

Resettlement, and Identity of the Cham Diaspora in Southeast Asia»

- 8). David G. Sox (MA, NEPA program) «Toward a Book/CD-ROM of the Culture and Customs of Ancient Champa and Modern Champa Peoples»
- 9). Mohamad Zain Musa (Prof., Faculty of the Social Sciences and Humanities, University Kebangsaan Malaysia, Malaysia) «The Socioeconomic Situation of the Cham Community in Malaysia since 1975»

Đây là danh sách 11 đại biểu đại diện cho cộng đồng Champa ở Hoa Kỳ, Châu Âu, Mã Lai, Campuchia và Việt Nam trình bày quan điểm của họ tại Đại hội.

- 1). Mr. Ahmad Yahya (Founder of Radio Sap Cham, Phnom Penh, Cambodia)
- 2). Mr. R Obleo (Representative of the People of Central Highlands, Vietnam)

Đại biểu Champa

- 3). Mr. Thap Tan (Cham representative from Central Vietnam)
- 4). Mr. Duong Tan So (Cham representative from Central

- Vietnam in America)
- 5). HJ. Krya Jacques (Cham representative from Southern Vietnam in America)
  - 6). Ms. Salamah Kieu (Cham youth representative from Seattle, WA, USA)
  - 7). Mr. Zakariya Tin (Cham youth representative from Phnom Penh, Cambodia)
  - 8). Ms. Farina So (Cham youth representative from Phnom Penh, Cambodia)
  - 9). Mr. Magul Ahmath (Cham youth representative from Santa Ana, CA, USA)
  - 10). Ms. Rohimah Moly (Cham youth representative from Sacramento, CA, USA)
  - 11). Karim Ahmath (Cham youth representative from Olympia, WA, USA)

IV. Văn Nghệ

Sau phần hội thảo và diễn đàn của Đại Hội Champa 2007 là đêm văn nghệ Champa truyền thống tập trung những điệu dân ca, dân vũ và những bài hòa tấu nhạc truyền thống của anh em dân tộc Chăm và Tây Nguyên. Đây là đêm văn nghệ giúp vui, mang tính cách cộng đồng nhằm biểu diễn sắc thái nghệ thuật dân gian của dân tộc Champa. Chính vì thế mà chúng tôi không có gì để bàn đến những sai sót liên quan đến nghệ thuật sân khấu của đêm văn nghệ giúp vui này.

Đêm văn nghệ này có một ý nghĩa riêng của nó. Đây là cơ hội mà ban tổ chức muốn giới thiệu với khán giả trên thế giới, nhất là khán giả Việt Nam ở Hoa Kỳ biết những gì còn sót lại của một di sản văn hóa và nghệ thuật Champa, một vương quốc xưa kia có nền văn minh phát triển rực rỡ nhưng nay không còn nữa trên bản đồ kể từ năm 1832.

Đại hội 2007: Một bước ngoặt mới

Nhìn qua chương trình đêm văn nghệ này, chúng tôi có cảm giác rằng những người có mặt trên sân khấu chỉ là một nhóm nghệ nhân yêu chuộng văn nghệ Champa hơn là những nghệ sĩ chuyên nghiệp như ca sĩ Chế Linh và Từ Công Phụng được đào tạo qua trường lớp. Chính vì thế, những nghệ nhân không chuyên này chỉ biết biểu diễn một cách chân thật, vô tư trên sân khấu những gì là bản sắc nghệ

thuật cổ truyền Champa của họ hơn là chế biến những phong cách nghệ thuật mới, lai căng, giả tạo nhằm mua vui cho khán giả. Chính đó mới là cái giá trị nghệ thuật đặc sắc của đêm văn nghệ này.

Theo ban tổ chức đại hội Champa 2007, đây chỉ là đêm văn nghệ giúp vui. Theo chúng tôi đây không phải là đêm văn nghệ «giúp vui» mà là đêm văn nghệ «giúp buồn» để hồi tưởng về quá khứ. Nhìn qua những điệu múa nhịp nhàng, thướt tha mà các vũ nữ biểu diễn trên nền nhạc đồng chiêng và kèn *saranai* truyền thống hùng hồn, ai oán, cộng thêm những bài hát dân gian mượt mà, sâu lắng, dù những nghệ nhân này không phải là ca sĩ Chế Linh hay Từ Công Phụng nhưng họ đã làm cho khán giả sống lại trong những

dây phút thăng hoa cũng như buồn tủi về định mệnh hẩm hiu của dân tộc mình. Nghệ nhân trong đêm văn nghệ này, với cảm xúc chân thật và nỗi đau của đứa con Champa mất nước, họ đã ai oán, kêu gào thảm thiết như những bóng ma «Hời» bay lượn trong nghĩa địa quạnh hiu. Họ than khóc cho số phận éo le của mình, tức là thân phận của một dân tộc không còn quốc gia và chủ quyền nữa. Họ than khóc và nuối tiếc cho những gì đã đổ nát, tang hoang sau 10 thế kỷ chiến tranh đẫm máu với ngoại bang để bảo vệ sự sống còn của dân tộc. Chính lý do đó mà chúng tôi không gọi là đêm văn nghệ «giúp vui» mà là đêm văn nghệ giúp khán giả «buồn tủi» thêm cho số phận dân tộc Champa không còn tổ quốc nữa.

Bên cạnh những tủi buồn về dân tộc, khán giả lại càng buồn tủi thêm cho thân phận những đứa con Champa lạc loài. Chỉ cần nghe tên ca sĩ Từ Công Phụng sẽ ra mắt trên sân khấu, khán giả vùng dậy vỗ tay cổ vũ. Nhưng Từ Công Phụng xuất hiện trên sân khấu không phải để hát cho khán giả nghe mà là để nói một câu rất là xúc động: Vì tình hình sức khỏe quá yếu sau cơn bệnh nặng, Từ Công Phụng không còn hơi để trình bày bài hát của mình và xin khán giả tha thứ. Dù không hát được, nhưng sự hiện diện của ca sĩ Từ Công Phụng đã nói lên lòng ưu ái đối với khán giả và dòng máu nhiệt huyết của người Chăm đối với ngày Đại Hội Champa 2007.

Hết buồn tủi vì không được nghe tiếng hát của Từ Công Phụng, khán giả lại tủi buồn thêm vì không có tên ca sĩ Chế Linh trong chương trình, dù ông ta vẫn là đứa con Champa mất nước (da đen, tóc quăn) như Từ Công Phụng. Theo ban tổ chức, Chế Linh không có mặt trong đêm văn nghệ là vì ông ta đi hát xa không thể đến được. Đây chỉ là câu trấn an của ban tổ chức. Vì Chế Linh là người được mọi người Chăm bầu ra để tổ chức đại hội này, nhưng sau đó ông ta lại viết thư xin rút tên ra khỏi ban tổ chức.

Đại hội 2007: Một bước ngoặt mới

Tóm lại, đêm văn nghệ giúp vui này đã mang lại một thành công lớn. Vì khán giả quá đông so với chỗ ngồi trong hội trường. Đứng về nghệ thuật sân khấu, những người tham gia trên sân khấu không phải là nghệ sĩ chuyên nghiệp, nổi tiếng mà là những nghệ nhân hay ca hát, chỉ muốn làm sống lại những bản sắc nghệ thuật đích thực của dân tộc Champa, một dân tộc không còn quốc gia và vua chúa nữa.

V. Sinh Hoạt Thanh Niên Champa

Buổi sáng ngày 8-7-2007 của Đại Hội Champa 2007 dành riêng cho chương trình sinh hoạt của thanh niên Champa qua buổi bóng đá giao lưu giữa các hội thanh niên Champa ở khu vực Los Angeles, San Jose-Sacramento và Washington State. Mục tiêu của chương trình là tạo điều

kiện để thế hệ trẻ Champa được quen biết nhau, chung vai sát cánh với nhau hầu góp phần một cách tích cực vào công tác xây dựng văn hóa, xã hội Champa ở hải ngoại này.

Nổi bật của chương trình là thanh niên và thanh nữ Champa hớn hở trò chuyện, reo hò, và cổ vũ cho đội mình được thắng trận bóng đá để đoạt giải thưởng bằng những món quà kỷ niệm được trao tặng bởi các nhà khoa học thế giới tham dự Đại hội Champa 2007. Phải công nhận rằng, Đại Hội Champa 2007 đã thành công là nhờ bàn tay góp sức

Đại hội 2007: Một bước ngoặt mới

của anh em thanh niên Champa. Dù chương trình đại hội này là đồ sộ với bao nhiêu công việc khó khăn, bẽ bộn nhưng anh em thanh niên Champa đã nỗ lực, vượt khó khăn đưa ngày đại hội trọng đại này đến chỗ thành công. Điều này đã chứng minh rằng, thanh niên Champa hôm nay đã trưởng thành, nhận diện được vai trò của mình trước lịch sử và dân tộc, sẵn sàng nhận lấy trách nhiệm hầu đưa xã hội Champa ở hải ngoại thành một tập thể tiến bộ để giúp quê hương và dân tộc mình rạng rỡ trong tương lai.